

Considerații asupra întocmirii evidenței matricelor sigilare

MONICA CINCU

Matricele sigilare, obiectele cu ajutorul cărora se efectuează sigilarea actelor, reprezintă izvoare istorice aparte, amprentele rămase în urma aplicării acestora reflectând o multitudine de aspecte ale vieții economice, sociale, politice, culturale etc., fiind certificatul de garanție ale autenticității și integrității documentelor, chiar a confidențialității corespondenței, transmițând totodată un anumit mesaj legat de locul și rolul posesorului în societate. În vorbirea curentă, pentru matrice sigilară se folosește și termenul de sigiliu.

„Conservarea tiparelor sigilare înlătură îndoielile asupra unor impresiuni sigilare slab imprimate, studierea lor permite totodată identificarea cu mai multă siguranță a emitenților de documente”¹. Deși au o strânsă legătură cu documentele, matricele sigilare prin specificul lor constituie mărturii speciale ale vremurilor trecute și prezente, demne de luat în seamă, căci ele reprezintă, nu în ultimul rând, puterea de simbolizare a generațiilor respective.

Pornind de la importanța matricelor sigilare ca izvoare istorice deosebite, putem afirma că introducerea lor în cercetare este necesară, iar una din condițiile realizării acestui lucru este întocmirea evidenței acestora. Operațiunea ridică însă o serie de probleme, deoarece trebuie avut în vedere că aceasta se aplică atât în cazul matricelor sigilare aflate deja în păstrarea Arhivelor Naționale, și care, dintr-un motiv sau altul, nu sunt încă luate în totalitate în evidență, precum și celor care conform legislației în vigoare după scoaterea din uz se depun la A.N. Abordând aceste două aspecte putem afirma că, pe de o parte, în ciuda vicisitudinilor vremii, o serie de matrice sigilare folosite odinioară s-au păstrat, fiind constituite în colecții, iar că, pe de altă parte, în societatea actuală aflată într-o continuă schimbare, în care structurile instituționale se modifică și numărul posesorilor de sigiliu variază în funcție de ansamblul condițiilor în care aceștia își desfășoară activitatea, tot mai multe sigilii sunt scoase din uz.

Referitor la primul aspect al problemei și anume la matricele sigilare constituite deja în colecții, așa cum este și cea de la D.J.A.N. Brașov, putem menționa că, în baza prevederilor art. 35 din *Normele tehnice* privind desfășurarea activităților în A.N. aprobate de Directorul General prin Ordinul nr. 227 din 8 iunie 1996, acestea se iau în evidență în inventarul model anexa nr. 6, completarea rubricilor făcându-se conform indicațiilor date pe versoul anexei. Analizând rubricile acestui inventar, putem face câteva observații și anume:

Rubrica 2 – Data preluării și denumirea organizației sau numele persoanei de la care s-a preluat matricea. Această rubrică nu poate fi întotdeauna completată deoarece

¹ Maria Dogaru, *Colecțiile de matrice sigilare ale Arhivelor Statului*, București, 1984, p. 7.

există cazuri în care, pentru o parte a matricelor sigilare aflate deja în păstrarea A.N. și preluate cu foarte mulți ani în urmă de la diferiți posesori, persoane fizice sau juridice, nu s-au păstrat actele de predare-primire sau predările de documente la A.N. au însumat uneori, fără mențiuni speciale, și unele matrice sigilare care erau păstrate lângă dosarele instituției de la care proveneau. Unele matrice sigilare au atașat un număr care constituie o trimitere la un anume document din fondurile aflate în păstrarea A.N., demonstrând astfel faptul că o dată cu actele scrise s-au preluat și matrice sigilare aparținând diferitelor instituții.

Rubrica 7 – Legenda. În formularul tipizat, rubrica este mult prea îngustă ca dimensiune, având în vedere destinația sa și anume reproducerea textului din exergă, în continuare textul întregit (dacă este cazul), iar în cazul textelor în limbi străine și traducerea în limba română, între paranteze.

Considerăm, de asemenea, oportună introducerea în inventar a unei rubrici speciale pentru reproducerea în tuș a matricelor sigilare atunci când acest lucru este posibil. În felul acesta, deși conform *Normelor tehnice*, concomitent cu inventarierea, matricele sigilare se fișează tematic, iar pe fișă matricea sigilară este reprodușă prin imprimare sau aplicare în ceară, s-ar realiza o mai bună privire de ansamblu asupra fiecărei matrice sigilare cuprinsă în inventar.

Fișa model anexa nr. 1 din *Normele tehnice*, folosită în fișarea tematică a matricelor sigilare, nu ține cont de faptul că acestea reprezintă izvoare istorice cu caracteristici speciale, care nu se înscriu într-un tipar obișnuit. Această fișă ar trebui să cuprindă fie numai denumirea posesorului, locul în care acesta și-a desfășurat activitatea, anul confecționării (dacă este cazul), nr. de inventar (cota) și reproducerea matricei sigilare prin imprimare sau prin aplicarea în ceară, fie pe lângă toate acestea și date privitoare la material, formă și dimensiuni, descrierea câmpului și transcrierea legendei. În primul caz, fișele ar reprezenta mai mult un instrument de evidență eficient în procesul de regăsire tematică a matricelor sigilare cuprinse în inventar, iar în al doilea caz ar deveni într-o oarecare măsură și un instrument de informare științifică, dublând însă informațiile din inventar.

La D.J.A.N. Brașov s-a întocmit într-o formă primară (în ciornă) și chiar s-a experimentat un indice al colecției de matrice sigilare. În cadrul acestui indice matricele sigilare cuprinse în inventarul colecției sunt grupate alfabetic în 12 mari categorii în funcție de domeniul de activitate al posesorului și anume:

1. Matrice sigilare ale instituțiilor și întreprinderilor administrative: Comunitatea centumvirală din Brașov, Forul dominal Bran pentru cele șapte sate, Magistratul orașului Brașov, Oficiul pieței Brașov, Primării comunale, Sfaturi populare din numeroase localități ale fostei regiuni Brașov, vecinătățile din Brașov etc.

2. Matrice sigilare ale instituțiilor de cult: Biserica evanghelică din Blumăna, Biserica evanghelică maghiară etc.

3. Matrice sigilare ale instituțiilor culturale, inclusiv cele de învățământ: Arhiva istorică a Municipiului Brașov, Arhivele Statului – Direcția regională Brașov, Comisia școlii de agricultură din Brașov, Institutul politehnic Brașov, Masa studenților „Virgil

Onișu” de la Liceul „Andrei Șaguna” Brașov, Reuniunea femeilor române greco-ortodoxe din Făgăraș etc.

4. Matrice sigilare ale instituțiilor și întreprinderilor economice: Breasla cuțitarilor din Brașov, Camera de Comerț și Industrie – circumscripția Brașov, Fabrica de țigle și materiale de construcții Feldioara, I.A.R. Regia Autonomă Industria Aeronautică Română, Nitratronia S.A.R., Oficiul economic orășenesc, Oficiul silvic superior din Brașov etc.

5. Matrice sigilare ale instituțiilor financiar-bancare: Banca de stat a R.P.R. – Sucursala regională Brașov, Casa orășenească de impozit Brașov, Percepția impozitului pe băuturi din Brașov etc.

6. Matrice sigilare ale instituțiilor juridice: Arbitrajul de stat, Colegiul avocaților Făgăraș, Scaunul orfanal al orașului Brașov, Tribunalul orașului Brașov etc.

7. Matrice sigilare ale instituțiilor cu caracter militar și de ordine publică: Direcția poliției orașului Brașov, Compania de jandarmi Brașov – secția Codlea, Oficiul de încartiruire din Brașov etc.

8. Matrice sigilare ale partidelor politice.

9. Matrice sigilare ale persoanelor particulare.

10. Matrice sigilare ale instituțiilor de poștă și telecomunicații: agenții și oficii poștale.

11. Matrice sigilare ale instituțiilor sanitare: Carantina Brașov, Inspectoratul sanitar al regiunii Brașov, Spitalul unificat nr. 2 oraș Brașov etc.

12. Matrice sigilare ale instituțiilor sociale și de muncă: Asociația de pensie a funcționarilor orășenești și comunali din Brașov, Camera de muncă Brașov, Societatea generală de asigurare „Transilvania”, Uniunea pentru ajutorarea membrilor capelei orașului Brașov etc.

În cadrul fiecărei categorii, posesorii matricelor sigilare respective au fost ordonați alfabetic, trecându-se bineînțeles în dreptul lor cota corespunzătoare din inventar. Acest indice introdus într-o aplicație informatică ar putea fi completat pe tot parcursul desfășurării operațiunii de inventariere a matricelor sigilare și reprezintă un instrument util pentru regăsirea acestora.

De asemenea, și referitor la al doilea aspect al problemei, la evidența matricelor sigilare scoase din uz și care, conform prevederilor art. 13 litera e din Legea nr. 16/1996, se depun la A.N., sunt necesare câteva precizări. Conform legislației în vigoare se depun la A.N. matricele sigilare confecționate din metal având înscrise toate însemnele legale și denumirea completă a unității, după scoaterea lor din uz. La creatorii de documente, evidența matricelor sigilare, respectiv, a sigiliilor și ștampilelor, cum sunt denumite generic, se ține într-un registru ale cărui rubrici nu sunt întotdeauna în conformitate cu modelul din anexa nr. 7 a Legii nr. 16/1996. În vederea depunerii la A.N. a matricelor sigilare cu valoare documentar-istorică scoase din uz, creatorul de documente întocmește inventare pe foi volante, întâlnindu-se și în acest caz aceeași tendință de a nu se respecta întru totul modelul mai sus menționat, dar care în marea lor majoritate cuprind

reproducerile prin imprimare în tuș a matricelor sigilare respective, ceea ce nu este prevăzut în inventar. Aceste inventare au o caracteristică aparte, ele cuprinzând, în genere, destul de puține piese, uneori doar una sau două. După preluare, inventarele se înscriu în registrul inventarelor, iar matricele sigilare în inventarul colecției de matrice sigilare, în ordinea preluării lor.² Considerate documente în sensul prevederilor Legii Arhivelor Naționale, matricele sigilare³ fac parte de fapt din fondul arhivistic al posesorului respectiv, existând însă situații în care se predau la A.N. matrice sigilare scoase din uz, dar nu și acte de la creatorul respectiv de documente. Odată ajunse în păstrarea A.N., matricele sigilare sunt grupate într-o colecție, conform definiției, fără a se ține seama de proveniența lor și care, la rândul ei, are o evidență aparte. În felul acesta, evidența se dublează, ca și în cazul registrelor de stare civilă preluate de la oficiile de stare civilă ale primăriilor și care fac parte din fondul arhivistic al primăriilor respective, dar după depunerea lor la A.N. devin u.a. în cadrul unei colecții. Dacă, contrar *Normelor tehnice*, matricele sigilare s-ar prelua numai pe bază de proces-verbal de predare-preluare, am avea doar dovada numărului de tipare sigilare depuse la A.N., neputându-se însă realiza confruntarea inventarelor cu u.a.

Problema care se pune în primul rând este aceea a cotei pe care matricele sigilare o primesc: o dată în inventarul de preluare și o dată în inventarul colecției. Poate soluția ar fi ca aceste inventare, pe baza cărora la predare-primire s-a făcut confruntarea cu u.a. (matrice sigilare), să îndeplinească doar un rol de gestiune, iar inventarul colecției de matrice sigilare să reprezinte un adevărat instrument de informare științifică. De asemenea, ar fi util ca, în registrul inventarelor, în dreptul inventarelor de preluare, să se facă trimitere la inventarul colecției de matrice sigilare.

În concluzie, întocmirea evidenței matricelor sigilare ridică o serie de probleme ce vor trebui rezolvate în viitor, printr-o legislație corespunzătoare și norme de lucru care să acorde matricelor sigilare importanța cuvenită și să ofere generațiilor următoare șansa de a se bucura de aceste izvoare istorice deosebite.

Résumé

Les matrices de sceaux sont une catégorie particulière de témoignages historiques qui ne peuvent être ni conservées ni enregistrées de la même manière que les documents en papier. L'auteur propose l'enregistrement des matrices non seulement dans l'inventaire du versement, mais aussi dans un inventaire de la collection des matrices de sceaux et de cachets, celui-ci devenant ainsi l'instrument plus détaillé de recherche.

² *Normele tehnice privind desfășurarea activităților în Arhivele Naționale*, București, 1996, art. 35, p. 27.

³ Legea nr. 16/1996 (Legea Arhivelor Naționale), art. 2.